storih, na Trgu osvoboditve 7. Ta popust seveda ni majen; vzemimo primer lanskoletne knjige Franceta Križanča **Nihalo, prostor in delci,** katere knjigotrška cena je 1150 din, članska pa 800 din, kar seveda za knjigo izjemnih matematičnih globin in kvalitet ni visoka cena. Slovenska matica stremi tudi za tem, da bi svojim bralcem in kupcem nudila še druge ugodnosti: znanstvena predavanja v Slovenski matici, matične večere, za člane pa izdaja tudi poseben **Glasnik,** ki obvešča o vseh sklepih in aktualnih problemih matice, po drugi strani pa v **Glasniku** izhajajo predavanja ter diskusije, ki so se odvijali v prostorih Slovenske matice.

V lanskem letu je Matica posegla še na eno aktualno področje. V svojem Glasniku so kot rezultat sestanka z dne 10. 11. 1983 natisnili vse razprave, ki so se nanašale na vprašanje šolskega sistema in skupnih jeder. Ob tem je treba omeniti, da je to edina celostna ter objektivna predstavitev slovenskega šolskega sistema, njenega trenutnega stanja ter morebitnih posledic, ki jih bo ta sistem sprožil. Razprave se niso nanašale na šolski sistem kot na nekaj sistemskega, pač pa so šolstvo analizirale vsebinsko. Tako je v tem Glasniku zbrano mnenje pristojnih ter zaskrbljenih slovenskih strokovnjakov, ki ob siromašenju šolstva lahko le upajo, da bo načrtovano šolstvo le ukrenilo nekaj v prid že tako obubožanemu znanju.

Iz te založbe prihajajo knjižne dragocenosti, zato je dolžnost vsakega časopisa, da te knjige predstavlja svojim bralcem ter jih napeljuje, da posežejo po nekoliko zahtevnejšem, zato pa vrhunsko dognanem branju.

Najprej bi omenili drugo knjigo iz zbirke **Memoarska knjižnica.** V letu 1982 so izšli **Spomini** Ivana Vošnjaka, v letu 1983 pa se je matica odločila izdati prvi del Mojih spominov Ivana Hribarja. Drugi del bo izšel leta 1984. Ivan Hribar je bil človek neverjetnih gospodarskih in političnih razsežnosti. Obdobje 1851—1941, v katerem je živel, je obdobje nastajajoče slovenske politike, gospodarstva. Ivan Hribar pa ni bil le sopotnik teh dogodkov temveč je tvorno posegal vanje. Dolga leta 1896—1910 je bil ljubljanski župan in ker se je ukvarjal z javnimi deli: gradnja železnice, bančništvo, melioracije, zavzemanje za ustavne pravice Slovencev ter zavzemanje za začetke ustanovitve slovenske univerze že leta 1898, ustanavljanje Zveze slovenskih novinarjev, pospeševanje delovanja pisateljskega društva itd, se lahko Ljubljana pohvali z marsikatero pridobitvijo. Po prvi svetovni vojni je bil podpredsednik Narodnega sveta, član Narodnega veća v Zagrebu, poslanik kraljevine SHS v Pragi. Ob prihodu okupatorjev v Ljubljano je leta 1941 napravil samomor. Knjigo je uredil Vasilij Melik.

Kot drugo knjigo bi želeli predstaviti delo prof. dr. Antona Ramovša **Slapovi v Sloveniji.** Knjiga je poljudnoznanstveni biser — podobno delo je redkost tudi v svetovni literaturi. Od vseh znanih slapov v Sloveniji, ki jih je približno 260, jih je profesor Ramovš v svoji knjigi opisal 185 fosilnega živalskega in rastlinskega sveta, ki se razkriva v vodah — niti okamnelih školjk, polžev, koral, mahovnjakov in drugih dejstev zemeljske zgodovine. Pot opisa teče od Julijskih Alp, prek razlag slapov v Karavankah, Kamniških in Savinjskih alpah, na Pohorju, na Cerkljanskem in Idrijskem, škofjeloškem hribovju, v ljubljanski kotlini in njenem obrobju, v Zasavju in na Kozjanskem, potem pa prek Dolenjske, Kočevskega in Notranjskega tja do slapa pri Koštaboni, ki je edini slap v slovenski Istri. Knjiga je izredno zanimivo branje, lahko pa služi tudi za neke vrste turistični vodič. V njej so barvne in črno-bele fotografije, natančni opisi položaja slapa ter priložene orientacijske karte. Delo profesorja Ramovša je nastajalo najmanj deset let.

Primer etnološkega pisanja, ki je obogatilo naše spoznavanje socialne zgodovine, je nedvomno delo avtorice Zmage Kumer **Ljudska glasbila in godci na Slovenskem.** Knjiga ni le opis glasbil, v njej srečamo cel historiat godčevstva v Sloveniji, s predvidevanji ambientov in šeg, v katerih so nastajala dejstva naše ljudske kulture.

Kot tretja knjiga svojevrstne trilogije, o baročnem kiparstvu je izšlo delo Sergeja Vrišerja **Baročno kiparstvo na Primorskem.** Na tem czemlju sovpada barok z navedbo 17. in 18. stoletja, Primorska pa dodaja baročnemu kiparstvu specifično mediteransko obarvan značaj ter marsikatero italijansko potezo. Po zatrjevanju avtorja Sergeja Vrišerja pa tudi ni moč prezreti popolnoma samoniklih kraških potez. S knjigo o baročnem kiparstvu na Primorskem smo torej dobili sklenjen oris kiparstva in njegovega nastajanja, ki pa je bilo tako intenzivno, da pomeni ustvarjalni vrh v starejši slovenski umetnosti.

Ob 80-letnici Franceta Vodnika se je Slovenska matica odločila izdati zbornik razprav, polemik in sodb iz Vodnikovih esejev ter kritik. Knjiga ima dva dela, kar poudarja tudi naslov: **Misli in presoje.** V **Misli** uvrščamo spoznanja o najrazličnejših vprašanjih kulture, literature, gledališča, kritike, prevajanja, umetnosti itd., drugi del knjige z naslovom **Presoje** pa prinaša izbor iz kritik objavljenih in uprizorjenih del iz svetovne književnosti. Delo je do neke mere pomembno, ker sodi France Vodnik med najbolj vidna imena v slovenski kulturi med obema vojnama in po osvoboditvi, saj je deloval kot pesnik, kritik, prevajalec in urednik.

Nadvse pomembno je tudi delo Štefana Barbariča **Mesto Turgenjeva v razvoju slovenskega realizma.** Turgenjev je svetovno pomembno ime ter je tudi pri nas zelo znan, vrh tega pa je leto 1983 100-letnica njegove smrti. Barbaričeva študija pregledno in natančno obdeluje odmev tega pisatelja, kot se je kazal pri nas v prevodih, v publicistiki in vplivih v času od konca 60. let pa tja do nastopa moderne. Knjiga je viden dosežek komparativistične metode.

Šestindvajseta knjiga zbirke Razprave in eseji je knjiga Tarasa Kermaunerja **Drama, gledališče in družba,** s podnaslovom **Sociološka analiza literarnih ideologij v slovenski dramatiki.** Že iz podnaslova lahko sklepamo, da se knjiga ukvarja predvsem z literarnimi ideologijami ter njihovo povezanostjo z družbo. Gre pa za sociološko analizo posebnega tipa, ker so izbrane teme predvsem filozofske in moralne. Delo kot večina Kermaunerjevih knjig nima namena podati neke nove teorije, pač pa gre za gledanje na slovensko dramatiko z aspekta določenih teorij.

Neke vrste literaren tekst je **Roman o knjigah** Marjana Rožanca. Gre za literarno izkušnjo, ki pa na določenih mestih ni povsem prepričljiva, čeprav je Marjan Rožanc viden slovenski pisatelj. To je avtobiografija, ki pa je nekoliko enostranska — to je bibliografija nekega dela in izbora tega, kar je uspel Marjan Rožanc prečitati. Knjiga je na mestih sugestivno preprosta, drugod pa spet poskuša biti poglobljena in razlagalsko kritična, kar pa avtorju velikokrat sploh ne uspe. Zelo zanimive so strani o Kocbeku, vendar je tu osebna prizadetost avtorja tako velika, da je knjiga na največ mestih le skrajno subjektivna izpoved. Žal moramo ugotoviti, da se še sedaj nekaj avtorjev ni otreslo eksistencializma, ki v Sloveniji ni pustil resnih sledov v književnosti, je pa odprl nove poti v literarni teoriji ter marsikoga odpeljal še naprej v filozofijo, česar pa Rožanc ni uspel oziroma ni hotel uporabiti.

Med prevodnimi deli svetovne književnosti je treba omeniti tretji prevod iz dramskega opusa Alekseja Tolstoja **Car Boris.** Knjiga spada v območje ruske dramatike in tako je zaključen ciklus, ki ga je Josip Vidmar začel s 24. zvezkom **Car Fjodor Ioanovič** ter 26. zvezkom **Smrt Ivana Groznega.** Delo je takega svetovnega pomena, da ga tu ni treba posebej predstavljati. Omenimo naj le, da je to sklepni del trilogije, je drama o carjevanju Godunova ter o komaj razumljivem polomu njegove državne moči.

Miguel de Unamuno slovenskemu izobražencu ni neznan, čeprav je knjiga **Tragično občutje življenja,** ki je izšla v Madridu 1913, prvi prevod Unamuna v slovenščino. Celoten opus Miguela de Unamuna je resnobna refleksija o religioznem občutju, ki ga Unamuno označuje kot tragično občutje. Knjiga ni filozofsko sistematično delo, je le esejistično razmišljanje, skratka, ni filozofija, ki bi koreninila v filozofski tradiciji, temveč v španski — intelektualni religiozni izkušnji. Unamunovo tragično občutje pravzaprav ne inspirira filozofov v doslednem pomenu besede, je pa izredno globoko in bogato branje za tiste kroge, ki jih lahko z ohlapno besedo imenujemo izobraženstvo, ki išče svoj odnos do sveta v filozofično obarvani apoziciji do vsakršnega reflektiranega branja. Unamunova knjiga je sestop iz zgolj religioznega in zgolj filozofskga ter vstop v osmišljeno in zavestno tragično, kateremu dodaja avtor osmišljeno bivanje. Je neke vrste potrebno čtivo, čeprav bi to delo moralo biti že zdavanj na naših knjižnih policah.

Dogodek izjemnega kulturnega pomena ter pojasnjevanje slovenske zgodovine pa je nedvomno sedma številka **Zbornika za zgodovino, naravoslvje in tehnologijo,** ki nosi naslov **Bleiweisov zbornik.** Simpozij na temo je potekal 17. 3. 1982 v prostorih Slovenske matice, razprave s tega simpozija pa so natisnjene v tej knjigi. Gre za celostno osvetlitev osebe, dela ter vpliva, ki ga je imel Bleiweis v svojem času. Ker bomo knjigo še natančneje predstavili, naj omenimo le to, da je Bleiweis dandanes nekoliko napak ocenjena osebnost, ker zremo nanj v največji meri le skozi Levstikovo prizmo. Zatorej bi kdo lahko mislil, da zbornik namerava rehabilitirati Bleiweisa vendar ni tako. Ob taki misli se nam takoj postavi vprašanje, zakaj je Bleiweisa sploh treba rehabilitirati, saj ni storil ničesar, kar bi spravilo njegovo osebo v slabo luč. Gre le za moža iz slovenske zgodovine, ki ga ideološko mišljenje, kateremu vzrok je bil med drugim tudi Levstik, namenoma zapostavlja in prezira, noče pa priznati vrednosti orjaškemu delu, ki ga je Bleiweis opravljal. Slovenska matica si je zastavila nalogo, da to vprašanje osvetli v najširšem mogočem obsegu, v zborniku uvrščeni članki pa so jasen dokaz, da slovensko 19. stoletje še zdaleč ni tako neproblematično in jasno, kot bi nekateri želeli, da bi bilo.

Za leto 1984 obljublja Slovenska matica enajst knjig, od katerih naj omenim le dve, ki bosta prav gotovo pritegnili bralce. Nedvomno bo na prvem mestu 27. knjiga matične Filozofske knjižnice, ki bo prispevala izbor iz spisov nemškega klasičnega filozofa Johanna Gotliebe Fichteja. Gre za osebo, ki je slovenskemu bralcu najbolj poznana v odnosu do kasnejšega marksizma, **Izbrani spisi** v izboru Darka Štrajna, ki je napisal tudi uvodno študijo, pa bodo poskušali dokazati, in bodo verjetno tudi dokazali, da je Fichteja moč brati kot samostojnega in celostnega filozofa v pokantovskem obdobju.

Druga knjiga je izvirno delo slovenskega filozofa Tineta Hribarja z naslovom **Kopernikanski obrat,** ki bo med drugim obravnavala nasprotje med pojavom in bistvom novoveške znanosti, začenši z Galileom in Newtonom v korelaciji z Descartesom in Leibnizom ter kasnejšim Marxom. Prav isti pojav kot v začetku novoveške znanosti, je ta zanimivi avtor odkril tudi v Marxovem ekonomskem mišljenju.

PETER SRAKAR